

EVA GARSIJA
SAENS DE URTURI
AKVITANIJA

Sa španskog prevela
Duška Radivojević

Njima, mojim sinovima. Zato što su tu.

*U Raju se ne priča jer se ne putuje. Gubitak, kajanje, beda i želja
jesu ono što priču tera napred njenim krivudavim stazama.*

MARGARET ATVUD

*I ja sam bio sklon tome da sebe prisiljavam, gotovo demonski, da
budem jači nego što stvarno jesam.*

SEREN KJERKEGOR

*Knjiga mora da kopa po ranama, čak i da ih nanosi.
Knjiga mora da predstavlja opasnost.*

EMIL SIORAN

SADRŽAJ

PRVI DEO

Uvod	16
1. Plava smrt	17
2. Đavolja bara	24
3. Dvoglavi orao	31
4. Pet majki	41
5. Anđeo skrenuo s puta	47
6. Časoslov	51
7. Kraljevski dodir	56
8. Prestolonaslednikov bodež	62
9. Radionica sapuna	67
10. Akvitanske mačke	73
11. Palata Ombrijer	78
12. <i>Verba de futuro</i>	85
13. Kraljevska postelja	90
14. Legende o kastratima	97
15. Kraljičine odaje	100
16. Prvenac	103
17. Lijanderov poljubac	108
18. Laik	114
19. Duša kuhinje	119
20. Kada ti postaneš neprijatelj	121
21. Bagdadski čvor	125
22. Slana smrt	131
23. Nikada ne prestaješ da umireš	135

DRUGI DEO

24. Dvor obavijen oblacima	140
25. Akvitanska krv	144
26. Poatjeovska boljka	147
27. Šta se dešava u Akvitaniji	153
28. Rio	155
29. Opkoljeni dragulj	160
30. Bele srne	165
31. Zemlja slepih	170
32. Igra vešala	176
33. Smrknuta lica	181
34. Užasna baba Filipa	184
35. Snovanje	191
36. Sudbinski oblaci	195
37. Sumpor	197
38. Izgnanstvo	202

TREĆI DEO

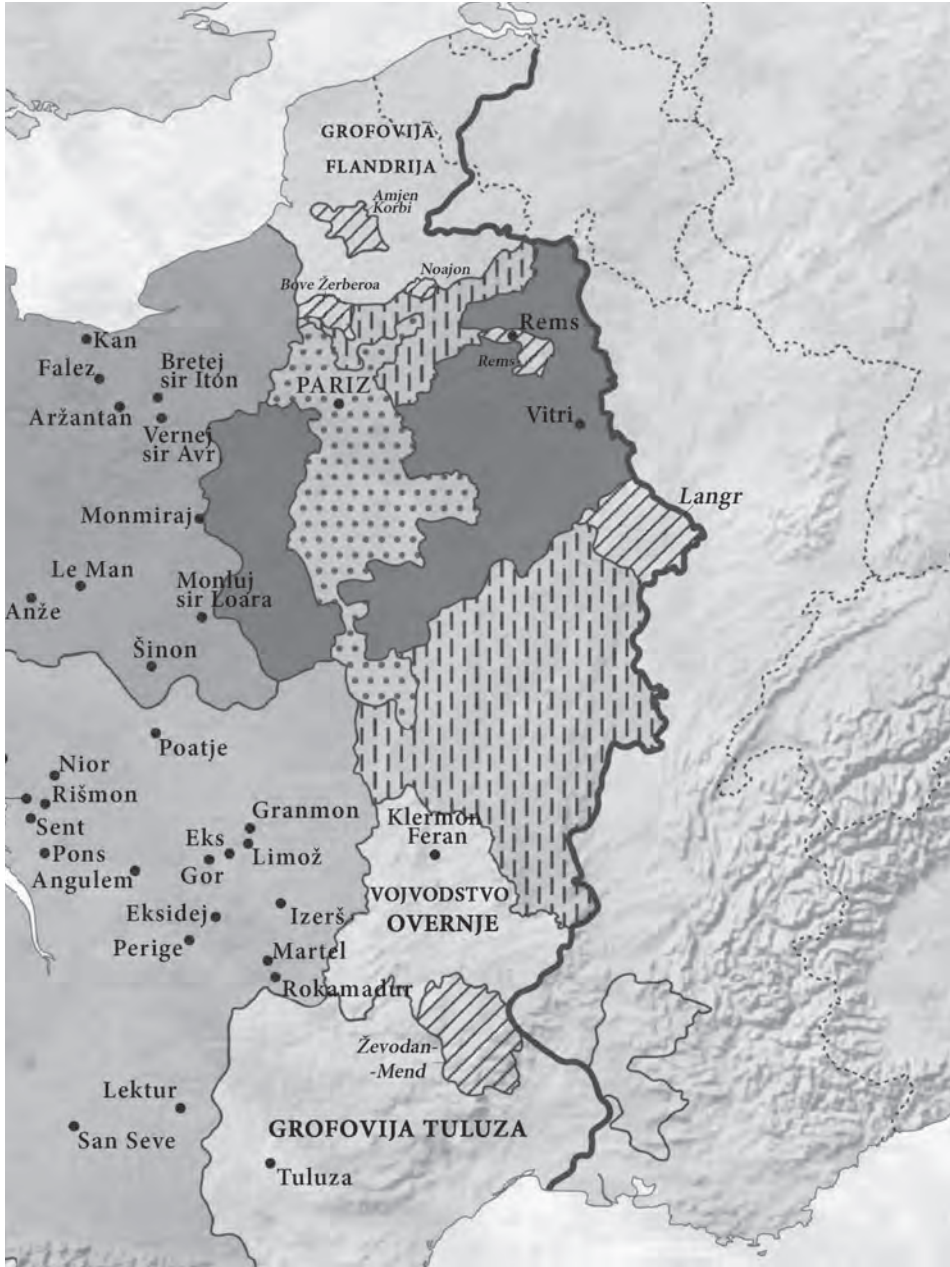
39. Kraljica amazonka	208
40. Spaljeni Vitri	215
41. Crveno i crno	217
42. Irod	223
43. Druid	226
44. Crne legende	232
45. Najjadnija od svih grešnica	238
46. Filip	242

47. Marija	245
48. Tišina i buka	255
49. Crvena mäna	261
50. Don Gajferos	265
51. Terme	267

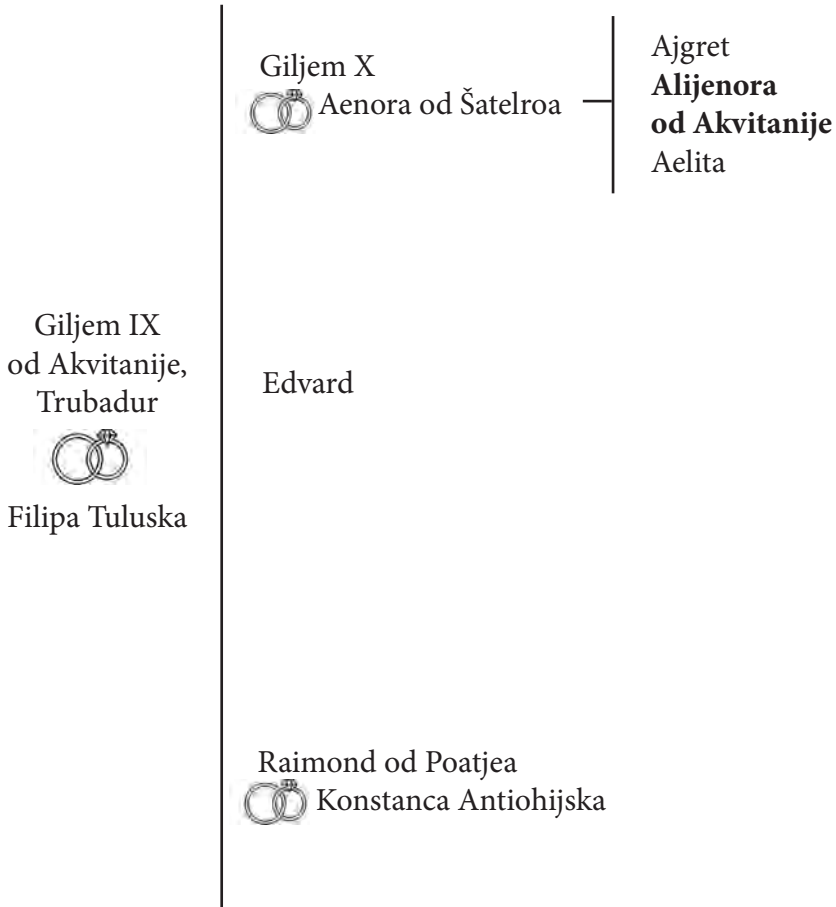
ČETVRTI DEO

52. Pod mostom Oronta	276
53. Skupština	284
54. Zvone zvona	290
55. Gusta magla	294
56. Tuskulum	296
57. Priznanje	299
58. Krvavi orao	301
59. Valden	304
60. Veliki petak	306
62. Poslednje pismo	308
62. Pored vatre	312
63. Đavo u jezeru	315
64. Pretposlednji dan rata	318
Bibliografija	321
Beleška spisateljice	329
Zahvalnica	331

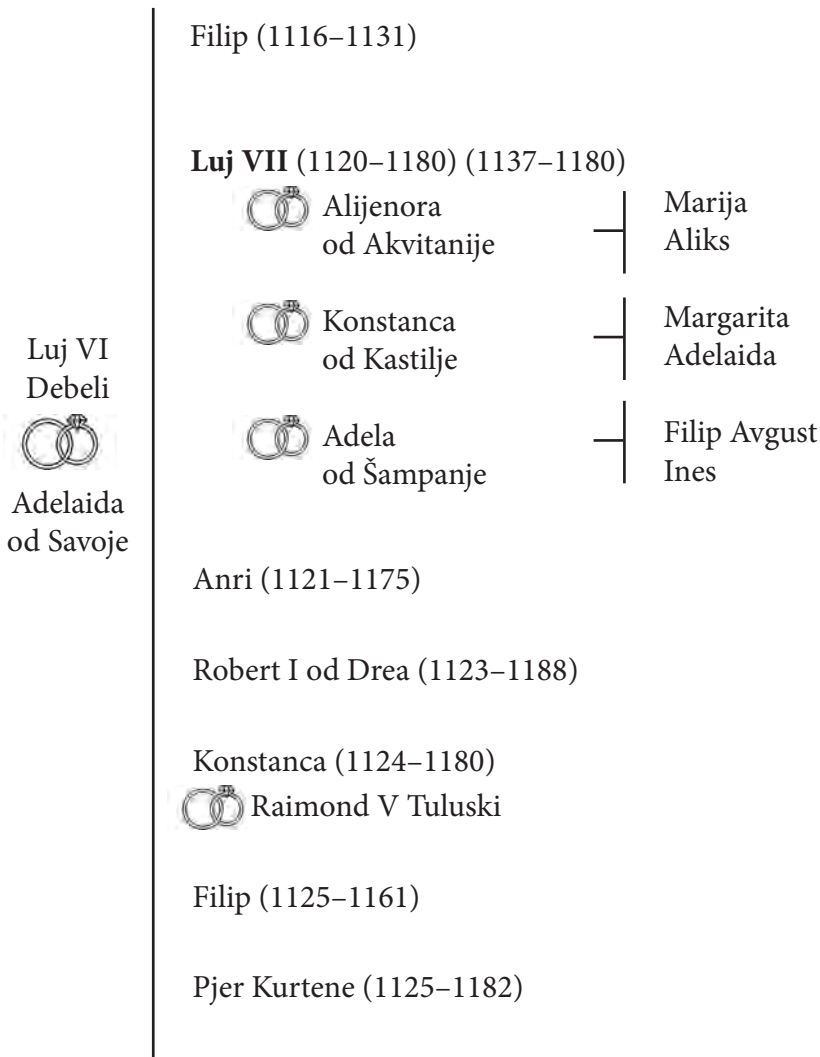

PRECI ALIJENORE OD AKVITANIJE*

* Imena određenih istorijskih ličnosti namerno su izmenjena u romanu u odnosu na njihove prihvaćene varijante u srpskoj istorijskoj građi. Odlučili smo se da, shodno pristupu same spisateljice, imena transkribujemo sa izvornog oksitanskog jezika, koji se govori u oblasti Akvitanije, umesto francuskog, iz kog su ova imena ušla u upotrebu u srpski jezik. (Prim. ur.)

PORODICA LUJA VII

PRVI DEO

UVOD

ALIJENORA

Ovo je priča o moje dve porodice. O strahotnim vojvodama od Akvitanije i nečasnim Kapetima, francuskim monarsima, o tome kako smo se mrzeli i ukrštali naše živote iznova i iznova dok se nismo međusobno uništili tokom onog olujnog XII veka, stoleća u kome se Zapad promenio za sva vremena.

Dvoje mladih, Luj, kralj Francuske, i ja, vojvotkinja od Akvitanije, oštrim linijama iscrtali smo granice onoga što će kasnije biti Evropa, kroz izdaje, opsade, krv i spermu.

Prerano sam postala ubica, sa osam godina bila su mi dovoljna dva slova: „ok“ – „da“, na mom dragom oksitanskom jeziku – da okončam živote svojih silovatelja. Mada bi trebalo da dodam i da sam kći incesta, da sam kriva što sam volela svoga strica Raimonda od Poatjea, i što sam se udala za svog rođaka Luja.

Vlast je bila naša, naši zamkovi i vazali, naše čitavo bogatstvo onoga što će se kasnije zvati Evropom. Naši su bili Il de Frans, Akvitanija, Gaskonja i Poatje.

Ja sam Alijenora od Akvitanije, imam trinaest godina. Démoni prurušeni u glasnike tvrde da je moj otac upravo umro u neobičnim okolnostima tokom svog hodočašća u Kompostelu¹...

Ono što nameravam da uradim u knjigama istorije je bez presedana.

¹ I danas živa tradicija hodočašća u Santjago de Kompostelu, glavni grad Galicije, severne španske regije, gde se nalazi Katedrala apostola Santjaga, začeta je u srednjem veku. Hodočasnička ruta poznata je kao Santjagov put (šp. *Camino de Santiago*). (Prim. prev.)

1

PLAVA SMRT

ALIJENORA

Bordo, 1137.

„Nikada neće prestati da te potcenjuju. Pobrini se da ti plate za to.“

To su bile poslednje reči koje mi je pre odlaska uputio otac, skriven pod svojim hodočasničkim ogrtačem. Sada emisari spuštenih pogleda tvrde da je umro pred glavnim oltarom katedrale u Komposteli, na sam Veliki petak, otrovan jer je pio iz nekog bunara koji je bio u lošem stanju. Kao da je voda mogla da uništi takvog diva kakav beše. Kao da nije uvek nosio parče uglja da upije svaki otrov, putnik prekaljen u hiljadu bitaka i nedaća.

Kao da ti takozvani glasnici nisu deo dobro osmišljene farse.

Tvrde da su došli zajedno, ali Rufusu Velšaninu su čakšire natopljene od dugog jahanja, osetila sam miris znoja njegovog konja sa mog uzdignutog prestola.

Bretonac Oto pak tvrdi da je vojnik, ali mu se još ocrtava tonzura koja govori da je donedavno živeo unutar manastirskih zidina. Osim toga, došao je svež, a zbog lošeg vida – dva puta je zapeo na stepenicama – nije mogao ni pokušati da postane čovek od mača.

„Lažu...“, odmahnu uz šapat Re, moj stric, moj ljubavnik.

Gledao me je saučesnički, ja sam ga gledala dugim pogledom.

Slutila sam da je došao, naglo, kraj jedne etape. Znala sam da se opraštam od njega i čuvala sam te poslednje sate za sećanje. Biće mi potrebna lepa sećanja za ono što će doći.

Re u sumrak krenu za Ultrapuertos da traži kako telo svog voljenog brata tako i objašnjenje za ono bezbožništvo. Ja ostadoh na čelu

ogromne Akvitanije, a samo je nekolicina znala za tajnu vest da Giljem X, grof od Poatjea i vojvoda od Akvitanije, više ne hoda među živima.

To ne behu prve vesti koje su do nas stigle sa rute svetog apostola.

A sve su jedna drugoj protivrečile.

Već su nas izvestili da je otac pao mrtav pošto se pred glavnim oltarom borio sam protiv deteta. Mali David je pobedio Golijata.

Kako poverovati u takvu izmišljotinu?

Drugi su pričali da je na njemu primenjena jeziva normanska tortura „krvavog orla“, da su mu iščupana rebra i da su mu pluća visila na leđima kao krvava krila.

Prema najluđoj verziji, poljubio je neku bebu u čelo i oboje su istog časa na licu mesta pali mrtvi.

A ovi poslednji glasnici pričali su o otrovanim bunarima. U čiju verziju poverovati? Svi su se, međutim, usaglasili u tome da istaknu, neki sa čuđenjem a neki sa nemirom, da je očevo telo poprimilo neobičnu tamnoplavu boju.

Tog zlokobnog dana, ja, njegova trinaestogodišnja naslednica, bila sam primorana da ponovo progovorim.

Prestala sam to da činim pet godina ranije, kada su me dvojica prokletih Kapeta silom uzela pod mostom reke Garone. Tada sam zamrzela kosu boje žita koja me je tukla po licu. Zamrzela sam boje ljiljana, plavu i žutu, koje su me gnječile na travi.

Jedino je Rai, moj nerazdvojni Rai, primetio moje odsustvo pri povratku pogrebne povorke iz Katedrale Sent Andre. Zakasnio je, i nikada nije saznao koliko je zapravo zakasnio za mene i moje telo devojčice. Porekla sam taj događaj, on bi značio predaju Akvitanije kraljevima maglovitog Il de Fransa.

„Hoćeš li da ih ubijem?“, upita me otkrivši nas i prvi put videh usplahirenost u plavim očima mog strica.

Ošamućena, popravih svoju tuniku, pokrih krv koja mi je tekla niz noge. Čak ni on nije smeo da zna.

„Ok*“, odgovorih na našem maternjem jeziku.

* Ok, (oksitanski *òc*) potiče od latinskog hoc i nema nikakve veze sa poznatijim ok koje dolazi iz američkog engleskog. (Prim. ur.)

„Da.“

Jedna reč, dva slova. Dva čoveka, po dva reza za svakog.

Prvi preko grla zapečati njihovo večno ćutanje. Drugi im oduze muškost, osveta za ono što su nam oteli, meni i mojoj prvoj ljubavi.

Kod Raija dela nikada nisu bila polovična, to ne beše njegov potpis. Uvek bi obavio ono što je bilo potrebno, njegovo pravilo beše da stvari dovršava. Bio je iz Poatjea, kao i ja, crne kose, svetlih, bademastih očiju, kože preplanule od večnog akvitanskog sunca.

Visok beše moj deda, strašni Giljem Trubadur, raspusnik kao retko ko. Moj otac, rekoh već, beše kolos, i sve je ostavljao bez reči jer je na svakoj gozbi jeo za desetoricu. Za Raimonda od Poatjea, njegovog brata, moju ljubav, govorilo se da je „najlepši od svih kneževa na zemlji, prijatan i da zanosno priča“. To i ja svedočim, a od detinjstva smo bili jedno uz drugo, stric i bratanica, razdvojeni na devet godina, u svemu ostalom ujedinjeni.

Vraćali smo se sa sahrane moje majke i malog Ajgreta, koji beše predodređen za vojvodu od Akvitanije, ali to ne posta zbog crnog prišta koji ga pokosi. Kralj Debeli, Luj VI Francuski, poslao je rođake na sahranu. Izvinio se diplomatskim lažima, svi su znali da ga dizenterija drži prikovanog za krevet.

Ali monarh se polakomio na raskošnu Akvitaniju. Polakomio se na naše vinograde i naše vodenice, pašnjake i životinje koje su ih pasle. Polakomio se na radost naših trubadura i šarenilo naših haljina. Polakomio se na svetli dvor u Poatjeu i našu veličanstvenu palatu u Bordou. Mrgodni severnjaci su, sa izvesnom nadmenošću, našu zemlju nazivali Jugom.

Moj otac mu beše vazal, ali bogatiji, moćniji i sa zemljom pet puta većom. Prestiž i podvizi učiniše ga svecem za života, a sav taj junački oreol ponižavao je kralja.

Želeo je da budem njegova.

Od časa kada je Ajgret umro, želeo je da budem njegova.

Posla nekoliko svoje braće na nečastan zadatak, dvojica od njih me oteše u trenutku Raijeve nepažnje u nameri da silom preuzmu

Akvitaniju. Beše običaj silovati maloletnu naslednicu, a zatim je prisiliti na udaju i tako steći miraz. Majka mi je od kolevke ponavljala: „Ako se to desi, ti ćeš biti kriva.“ I ne, nije se desilo, nije zabeleženo u letopisima. Samo sam ja znala šta se dogodilo, a odlučila sam da se nije dogodilo, tako da nikada i nije.

„*Damnatio memoriae*“, naredio mi je duh mog dede.

„Izbriši to iz svog sećanja.“

Zaboravi neprijatelja iz prošlosti. Ne misli na njega, ne pričaj o njemu, ne piši o njemu, ne vraćaj se na mesto gde te je ranio.

Skoro sam umrla od bola kada mi pokidaše utrobu i pod onim sumornim mostom naučih da telo devojčice mora da popusti jer volja muškarca koji je rešio da ga probije to nikada neće. Beše to ratno dejstvo, a bojno polje, kukavice, beše telo devojčice.

Prva životna lekcija: potraži drugo oružje.

Rai i ona dva slova behu mi oružje. Braća kralja Kapeta stradaše ne uspevši da pošalju poruku Debelom da su osvojili moje telo, a sa njim i Akvitaniju. Uporno sam to poricala Raiju, pretvarao se da mi veruje, natovario Francuze i odveslao do mrtvaje Garone za koju je samo nas nekolicina znalo. Deda je iz krstaškog pohoda doneo neke čudovišne ribe i od tada su se onde mrestile. Behu mesožderke. U toj bari nestaše Kapeti. Nikada više to nismo spomenuli, otac ništa nije saznao, dosta mu beše njegova žalost. Ništa ni moje dvorske dame, ništa moje tetke. Mala Aelita, moja sestra, moje drugo ja, još nije bila u dobu za poveravanje koje će doći kasnije.

Zanemeh, svi to pripisaše tuzi zbog gubitka majke i brata s kojom nisam umela da se nosim.

Moje reči ubijaju.

Prestadoh da ih izgovaram, iako sam oduvek obožavala reči.

Nema i nevidljiva, ćutanje je imalo svoje prednosti.

Da ne bih čeznula za njima, sklonih se u dedinu i očevu biblioteku. Naučih napamet „Životni priručnik vojvoda od Akvitanije“, svojevrzni amalgam saveta koji su preci moje loze sastavljali od vremena kada je jedan od njih postavljen za gospodara.

„Veslaj u svom sopstvenom čamcu“, Euripidova maksima koju je Rai ponavljao od detinjstva, deveta stranica. Ili „Zapamti savet starog gospodara: kad je neko pred slomom živaca, daj mu kormilo broda“, nju je moj deda Giljem potpisao na dvadeset četvrtoj stranici.

Iako se desilo još nešto.

Otac odluči, ne osvrćući se na uvređeno zgražanje svojih vazala – gnusnog Luzinjana, Tajbura i ostalih savetnika – da će ona nema devojka u budućnosti biti njihova gospodarica.

Bejah čudo od deteta, kao i sve akvitanske žene moje loze.

Vladala sam latinskim, engleskim Normana, našim oksitanskim, kao i grlenim francuskim, jezikom dvora u Parizu. Kao najbolja sokolarica među vršnjacima, uživala sam da idem u lov – ne na strašljive jelene, već na razjarene veprove – a ni sedam veština znanja za mene ne behu tajna: gramatika, aritmetika, logika... Svoj prvi akt potpisala sam posle majčine sahrane, sa osam godina. To jeste zabeleženo u letopisima, konačno da se nešto podudari sa činjenicama.

I još nešto se desilo kada sam odlučila da začutim. Čudo koje sam odmah naučila kako da krijem. Tako zatvorenih usta i posmatrajući očeve vazale u Savetu, devojke koje su trčale po hodnicima naše palate u Bordou, uhode – neuhvatljive akvitanske mačke, o njima ću kasnije pričati – čije su senke kucale na vrata očeve samotničke odaje uvek nešto pre zore, naučih, kažem, da se usredsredim na najsitnije detalje. Stekoh dar oštrog zapažanja. Čini se nevažnim, a ipak to beše ono što me učini posebnom i obezbedi mi krunu koju sam kasnije nosila.

„Dolazim iz kuhinje, gospodarice.“

Nije bilo tako. Dolazila je odnekud gde ima blata i sena, rub njene haljine govorio je glasnije i istinitije od izmišljotine moje dame.

„Donosim vam dokument sa pečatom koji dokazuje da sam ruku izgubio u bici.“

Opet neistina. Bio je jednoruk po kazni. Sakaćenje pod pravim uglom delo je veštih ruku dželata od zanata, nije to poprečni rez na proizvoljnoj visini podlaktice očajnog neprijatelja koji naslepo udara u borbi. Krađa, da budem tačnija. Zatim pribegavam pamćenju.

Nazvala sam ga svojom „unutrašnjom bibliotekom“.

Nikada mi nije bilo jasno odakle mi takav dar, ali ako bih jednom pročitala tekst, bilo je dovoljno samo da zatvorim oči i da se setim svih detalja kao da je ispred mene stajalo ispisano platno. U glavi sam prelazila kroz arhivu dede Giljema i tražila sela u kojima su odsecali ruke za taj prekršaj. Bilo je dovoljno saslušati ostatak lažne priče i primetiti koliko je puta imenovao jug i imena gaskonjskih gospodara – Pardijaka, Armanjaka ili Fezenzaka – pa znati da taj nadmeni nevaljac nije bio vazal Gotfrida Lepog, ambicioznog grofa od Anžua, našeg saveznika na severu.

„Kloni ga se, oče. On nije Norman kako tvrdi“, nažvrljala sam na našem oksitanskom jeziku na tabaku papira koji smo držali na stolu kada primamo podanike.

Otac se rukovodio svojim ličnim merilima, svakako ne merilima neme osmogodišnje devojčice, ali bi mi njegove divlje i drage oči uzvraćale iskrom ponosa dok bi mi ispod stola stiskao ruku. Kakva titanska ruka beše ruka moga oca! Ogrubela u bitkama od držanja mača, a držao ga je s istom plemenitošću kao i orlovo pero kada je pisao svoje trubadurske stihove.

Ali sada sam sama pred neprijateljima Akvitanije. Kažu da je otac mrtav i ja znam da kralj Kapet stoji iza toga. Rai je otišao u Kompostelu prateći rutu apostola Santjaga Matamorosa, a ja moram da odlučim da li da njima prepustim svoj narod, da im dozvolim da rasparčaju moje teritorije i da okončaju s akvitanskim načinom života, ili da ostanem na čelu.

Za ono niko ne zna.

Niko ne zna za obećanje koje sam sebi dala pet godina ranije ispod mosta na Garoni kada sam svoj bes sklonila u zabačeni čošak, odakle ću ga izvaditi kasnije, dok sam ponavljala reči svoga dede: „Delaj kao lav, on ne oplakuje svoj plen. Napadaj kao orao, uvek odozgo. Pogubljuj kao škorpion, žalac mu je probirljiv i ubada samo neprijatelja dostojnog njegovog otrova.“

Glava lava, telo orla, rep škorpiona – mantikora je bila dedino omiljeno stvorenje. Ali onog dana nisam ja birala, učinio je to

kralj Debeli umesto mene. Zaklela sam se da se to više nikada neće ponoviti, da ću otad pa nadalje uvek sama odlučivati o tome kog ću čoveka da uzmem.

Na trideset drugoj strani „Životnog priručnika vojvoda od Akvitanije“ otac je ostavio belešku: „Jaka kuća može se uništiti samo iznutra: vekovna greda urušava se od crvotočine. Sićušna životinja izjeda prastaro drvo i pretvara ga u trošnu prašinu.“

Kraljevi dinastije Kapeta bili su sto pedeset godina na prestolu Il de Fransa. Baron Hugo Kapet izabran je da bude prvi među jednakima kada su svi potomci Karla Velikog, još jednog džina sa piskavim glasom, bili lišeni svojih prava da vladaju. Od tada su još za života redovno krunisali naslednike kako bi osigurali neprekidni opstanak svoje loze na prestolu.

Uništiću kralja Francuske, odlučih.

A takođe koga ću uzeti za muža, koga ću iskoristiti.

I koga ću izdati.